

6.11.2024

OPH-5630-2024

Hallituksen esitys eduskunnalle lukiolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 159/2024 vp)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) kiittää mahdollisuudesta lausua lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Karvi on seurannut ja seuraa edelleen edellisten lukiolakiuudistusten toteutumista laajassa lukiouudistuksen arvioinnissa (LUKA-arviointi) vuosina 2022–2025.

Karvi on arvioinut lukion opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpanoa ja tavoitteiden saavuttamista muun muassa tarkastelemalla paikallisten opetussuunnitelmien valmistelua, uudistuksen tavoitteiden, kuten oppimisen tuen toteutumista lukiokoulutuksessa (Saarinen ym. 2023, Hellgren ym. 2024).

1 Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Hallituksen esityksessä kuvatut lakimuutokset ovat pääosin selkeästi tarvelähtöisiä ja ne kohdistuvat lukiokoulutuksessa havaittuihin haasteisiin. Lakiesityksen mukanaan tuomat uudet asiakokonaisuudet monipuolistavat lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa, vahvistavat opiskelijoiden asemaa sekä tuovat tiettyä turvaa lukioverkoston saavutettavuudelle ja moninaisuudelle. Karvin näkemys joistakin uudistuksen osa-alueista on kuitenkin osittain varauksellinen. Uudistuksien vaikutuksia on kuvattu esityksessä, mutta niitä on vaikeaa täysin ennakoida. Vaikka julkinen taloustilanne on haastava tällä hetkellä ja todennäköisesti lähivuosina, on kuitenkin tärkeää allokoita riittävästi resursseja laadukkaaseen lukiokoulutukseen, jotta eivät uudistusten toteutus jää vajaaksi.

2 Oppimisen tuki

Tavoite vahvistaa ja kehittää oppimisen tukea lukiokoulutuksessa on lähtökohtaisesti kannatettava. Karvi pitää tärkeänä vahvistaa lukiolaisten oikeutta oppimisen tukeen säätämällä opiskelijoiden oikeudesta tukiopetukseen. Esityksessä ehdotetaan, että lukion erityisopetus jatkossa perustuu hallintopäätökseen, jonka perusteella sen tarpeessa olevat opiskelijat saavat erityisopetusta. Karvin

6.11.2024

arvioinnin mukaan oppimisen tuki edellyttää koko lukion toimintakulttuurin kehittämistä. Uudistuksen riskinä on, että erityisopetus jää erilliseksi muusta oppimisen tuesta. Vaikka tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden oikeutta erityisopetukseen, niin riskinä voi olla, että osa opiskelijoista jää erityisopetuksen ulkopuolelle. Tämän vuoksi on tärkeää, että oppimisen tuen kokonaisuus määritellään tarkasti tulevassa lukion opetussuunnitelman perusteiden päivityksessä.

Lukiouudistuksen arvioinnin (Hellgren ym. 2024) tulokset osoittavat, että oppimisen tuen toteuttaminen on lähtenyt lukioissa hyvin liikkeelle ja sille on tarvetta. Arvioinnin tulokset osoittavat, että yksi oppimisen tuen toteuttamisen esteistä on puutteellinen tiedonsiirto nuorten siirtyessä peruskoulusta lukioon. Karvi kannattaa tiedonsiirron normittamista, jolloin opiskelijan aikaisemmat oppimisen tuen päätökset tulevat lukioden tietoon. Tämä mahdollistaa oppimisen tuen jatkuvuuden opintopolun siirtymävaiheissa. Tärkeää on myös oppimisen tuen tarpeen uudelleen arviointi opintojen alussa sekä tuen toteuttamisen arviointi ja seuranta lukiokoulutuksen aikana.

Lakiuudistus ei kuitenkaan itsessään johda siihen, että tukea toteutetaan lukioissa henkilöstön yhteisvoimin ("koko lukio tukee" -ajattelu). Oppimisen tuki vaatii huomattavasti enemmän kehittämistä lukioden arjessa. Karvin arvioinnin mukaan (Hellgren ym. 2024) lukiot ovat oppimisen tuen osalta hyvin erilaisissa tilanteissa ja tarvitsevat ohjausta ja tukea sen kehittämiseen. Uudistus turvaa tiettyjen opiskelijoiden oikeuden oppimisen tukeen. Oppimisen tuen kehittämisen osalta tarvitaan kuitenkin kokonaisvaltaista kehittämistä.

Lukiokoulutuksen oppimisen tuen ja erityisopetuksen toimivuutta tulisi arvioida lähivuosina. Karvi pitää tärkeänä ehdotusta, että vuonna 2027–2028 opetus- ja kulttuuriministeriö teettäisi selvityksen oppimisen tuen kehittymisestä. Oppimisen tuen toteutumisen yhdenvertainen toteutuminen kaikissa maan lukioissa on tarpeellista selvittää. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) keväällä 2024 valmistunutta arviointia lukion oppimisen tuesta voidaan hyödyntää selvityksen toteuttamisessa.

3 Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmä

6.11.2024

Karvi pitää tärkeänä, että lukiokoulutuksen järjestäjäverkko kattaa koko maan, ja lukiokoulutuksen saavutettavuus on tasavertaista kaikkialla Suomessa. Lukiouudistuksen arvioinnin (Saarinen ym. 2024) tulokset osoittavat, että suuri osa lukiokoulutuksen järjestäjistä on huolestunut opiskelijamäärien vähenemisestä tulevana vuosina tai vuosikymmeninä ja sen vaikutuksista lukiokoulutuksen järjestämiseen. Vastaajat pohtivat lukiokoulutuksen järjestämisen reunaehtoja ja esille nousi myös lukiokoulutuksen merkitys pienten paikkakuntien perusopetuksen järjestämisen turvaamiseen. Vastauksissa esille tuli myös erilaisia yhteistyökuviota naapurikuntien lukioden ja toisen asteen koulutuksen kanssa.

Lukioverkon kehittämistä, lukioden yhdistämistä ja lakkauttamista määrittävien kriteerien on oltava riittävän monipuoliset eikä kehittämistä tulisi tehdä pelkästään talous edellä. Karvin juuri käynnistytävä lukiokoulutuksen järjestämisen reunaehdot arviointi tulee tuottamaan tietoa muun muassa rahoituksen vaikutuksista koulutuksen järjestämiseen.

4 Englanninkielinen lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto

Esitys englanninkielisistä lukio-opinnoista luo uusia mahdollisuuksia lukiokoulutuksen kehittämiseksi, mutta sen tarveperusta ei ole yhtä selkeä kuin esityksen muiden osa-alueiden. Kuten esityksessä todetaan englanninkielinen lukiotutkinto parantaa opiskelijoiden sivistyksellisiä oikeuksia ja antaa osalle opiskelijoista laajemmat mahdollisuudet suorittaa ylioppilastutkinto omista lähtökohdistaan. Englanninkielisten lukio-opintojen toteuttamiseen sisältyy kuitenkin haasteita, jotka tulee huomioida uuden koulutusvaihtoehdon kehittämisessä.

Esityksessä on kuvattu arvioita mahdollisista opiskelija- ja kokelasmääristä, ja esityksessäkin todetaan, että arvioit eivät ole luotettavia. Todellisen tarpeen arviointia olisi helpottanut tarkemmat arviot mahdollisista englanninkielisten lukio-opiskelijoiden määristä.

Muutos vaatii resursseja tutkinnon kehittämistyöhön sekä lisää kustannuksia lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnossa. Yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää, että englanninkielisille opiskelijoille ehditään esitetyn aikataulun mukaan tuottaa laadukkaita oppimateriaaleja eri oppiaineissa. Lisäksi uudistuksen rahoituksessa tulee huomioida opettajien lisäkouluttautuminen. Uudistuksen aikataulu voi osoittautua haasteelliseksi moninaisten kehittämistarpeiden vuoksi.

6.11.2024

Uuden englanninkielisen opintomahdollisuuden toimivuutta tulisi arvioida esimerkiksi siinä vaiheessa, kun ensimmäiset opiskelijat ovat suorittaneet tutkinnon.

5 Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoe

Taito- ja taideaineiden aseman vahvistaminen ja selkeyttäminen lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnossa on lähtökohtaisesti kannatettava tavoite. Taito- ja taideaineet ovat jääneet yo-tutkintoaineisiin verrattuna heikompaan asemaan, koska ylioppilastutkinnolla ja siihen sisältyvillä oppiaineilla on erityisasema esimerkiksi korkeakoulujen valintamenettelyissä. Tältä pohjalta Karvi näkee, että lukiodiplomien aseman vahvistaminen on oikeansuuntainen tavoite. Kolme uutta ylioppilaskoetta – musiikki, kuvataide, liikunta – tuovat todennäköisesti monille opiskelijoille mielekkyyttä lukio-opintoihin ja ylioppilastutkintoon. Kyseisten oppiaineiden aseman vahvistaminen voi parhaimmassa tapauksessa myös tukea opiskelijoiden hyvinvointia.

On tärkeää, että uusiin yo-kokeisiin luodaan toimiva, mutta kuitenkin kustannustehokas ja kevyt arviointimenettely. On huolehdittava siitä, että ylioppilaskokeet eivät kapeuta taide- ja taitoaineiden toimintatapoja, luovuutta ja mielekkyyttä. Kuten ehdotuksessa todetaan, kokeiden kehittäminen ja toteuttaminen vaatii jo yksinomaan ylioppilastutkintolautakunnan resurssien huomattavaa vahvistamista. Se vaatii myös laajaa kentän toimijoiden valmistautumista ja täydennyskouluttamista.

Kolmen lukiodiplomin aseman vahvistaminen herättää tiettyä huolta niistä lukiodiplomeista, joita ei sisällytetä ylioppilastutkintoon (kotitalous, käsityö, media, teatteri, tanssi): Riski on olemassa, että kyseisten lukiodiplomien asema jää entistä epämääräisemmäksi, minkä vuoksi niiden asemaa on arvioitava jossain vaiheessa kaavaitujen muutosten toteutumisen jälkeen. Lakiehdotuksessa esitettyjä ylioppilastutkintoon kohdistuvia uudistuksia olisi syytä arvioida niiden voimaantulon jälkeen. Uudistuksilla voi olla seurauksia, joita on vaikea ennustaa etukäteen. Uudet yo-kokeet tulevat esimerkiksi vaikuttamaan lukio-opiskelijoiden koevalintoihin: Tulevatko ne mahdollisesti vähentämään joidenkin nykyisten, esimerkiksi kielikokeiden suoritusmääriä?

6.11.2024

Lähteet

Hellgren, J., Saarinen, J., Marjanen, J., Lepola, L., Pullinen, H., Ahola, S., Engblom-Pelkkala, K., Eriksson, M., Fredriksson, P., Hynönen, I., Karjalainen, T. & Värri, K. 2024. Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 11:2024.

Saarinen, J., Hellgren, J., Lepola, L., Marjanen, J., Ahola, S., Engblom-Pelkkala, K., Eriksson, M., Fredriksson, P., Hynönen, I., Karjalainen, T. & Värri, K. 2023. Lukiokoulutusta uudistetaan – uudistuvatko lukiot? Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 8:2023.

